

וכי יש לך עבודה שיש אחריה עבודה, ופסולה בזר, להתחייב עליה הזר מיתה! (10) והלא כלל בידינו [לעיל כד א] כי רק בעבודה תמה חייב הזר מיתה, דהיינו עבודה המסיימת ומשלימה את הדבר, ולא עבודה שיש אחריה עבודה נוספת כדי להשלים.

ומקשינן על רבי זירא, שאמר שסידור כח-א המערכה אינה עבודה תמה.

והרי הקטרת אברים ופדרים של הלילה, נחשבת עבודה תמה — שהרי הזר חייב עליה — אעפ"י שיש אחריה עבודה נוספת של תרומת הדשן, שהיא גמר עבודת עיכול האברים.

ובהכרח, הטעם הוא, כי רק כאשר שתי העבודות הן באותו זמן הן נחשבות לעבודה שיש אחריה עבודה. אבל כאן, שזמן הקטרת האברים מתחיל מאתמול, מבעוד יום, ואילו זמן תרומת הדשן הוא דוקא בלילה — נחשבת ההקטרה כעבודה תמה, ולא כעבודה שיש אחריה עבודה.

ואם כן, כל שכן סידור המערכה, יש לו להחשב כעבודה תמה, שהרי זמנה רק בלילה, ואילו סידור שני גזירים זמנו רק ביום?!

ואילו "צאו וראו אם הגיע זמןסידור שני גזירי עצים" — לא קתני. אף על פי שהסידור היה עוד לפני שחיטת התמיד. ומשמע מכך שלא הקפידו בו על אור היום וסידור גזירי העצים כשר אף בלילה? (9)

ומתריצין: לעולם גם סידור שני גזירים כשר רק ביום.

אלא שלכך לא קתני לה, משום דרק הך עבודה דלית לה תקנתא, שאין לה תקנה אם נעשית בלילה, כמו שחיטה, קתני לה.

ואילו הך עבודה דאית לה תקנתא, כמו סידור שני גזירי עצים, שגם אם יעשוה בלילה אפשר לפורקן ולחזור ולסדרן ביום — לא קתני לה.

לפי שלא הטריחו בשל כך את הכהנים לעלות לגג ולראות אם אכן כבר האיר המזרח, כי גם אם תארע טעות, ויסדרו את העצים בעוד לילה, אפשר עדיין לתקנם, על ידי פירוקם ועריכתם מחדש.

ואיכא דאמרי: קושיית רבי זירא לרבי יוחנן שאמר זר שסידר את המערכה חייב מיתה, היתה בלשון אחרת:

וכך מתקף לה רבי זירא:

וריטב"א כאן.

10. עיין בהערה 5, וכאן גם רש"י יודה שהקושיא אינה רק לענין חיוב מיתה. שהרי גם עבודה שאינה תמה פסולה בזר. ליקוטי הלכות הנ"ל. ועיי"ש שכתב להלכה, שהדבר תלוי בין שתי הלשונות. ללישנא קמא סידור מערכה כשר בזר, ולאיכא דאמרי פסול בזר.

הפנימי והמנורה והולכת אברים לכבש, למרות שאין הזר חייב עליהם. כי דישון המזבח הוא תחלת עבודת ההקטרה, ודישוו המנורה תחילת ההדלקה, וכן הולכת אברים לכבש היא תחלת ההקטרה. תוס' ד"ה אין, ותוס' הרא"ש.

9. והא דכתיב "בבקר בבקר" יש לפרש את פעמיים "בקר", שהוא הבקר שלפני הבקר, דהיינו מחצות הלילה. לקמן כח. א. בתוד"ה אף

אלא תרומת הדשן — תחלת עבודה דיממא היא!

כלומר, בדרך כלל אינו מוציא אחריה את הדשן, אלא ממשיך בשאר עבודות היום. שהרי אין חובה להוציא בכל יום את הדשן, אלא רק כאשר הצטבר דשן רב על המזבח.

דאמר רבי יוחנן: קידש ידיו בלילה לתרומת הדשן — למחר אינו צריך לקדש ידיו לעבודות היום, לפי שכבר קידש ידיו ורגליו מתחלת עבודה!

הרי שתרומת הדשן נחשבת לתחלת עבודות היום.

ומסקינן: **אלא, קשיא קושיית רבי זירא על רבי יוחנן, שמחייב את הזר על סידור המערכה. והלא עבודה שיש אחריה עבודה היא!** (3)

ומתצינן: **אלא, אי איתמר את דברי רבי יוחנן, הכי איתמר:**

אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן: זר שסידר שני גזירי עצים, חייב, הואיל ועבודה תמה היא. שעל ידה נשלם סידור המערכה.

מתקיף לה רבא: אלא מעתה שסידור שני הגזירים הוא כל כך חשוב, שהוא עבודה

ומתצינן: לעולם שתי עבודות, אף שהן בזמנים שונים, נחשבות הן כעבודה שיש אחריה עבודה. ולכן סידור המערכה נחשב כעבודה שיש אחריה עבודה, כיון שסידור הגזירים הוא גמר סידור המערכה.

ולא תיקשי מאברים ופדרים, לפפי ששם הטעם הוא מפני שתרומת הדשן אינה שייכת כלל להקטרת האברים, ואינה גמר עבודתה, ואינה טפלה לה.

אלא, אדרבה, הקטרת האברים — סוף עבודה דיממא היא, שהיא הגומרת את עבודות היום שלפניה, וטפלה להם. ולכן, היא נחשבת עבודה תמה.

ומקשינן: והרי תרומת הדשן, שיש אחריה הוצאת הדשן, (1) ובכל זאת היא נחשבת לעבודה תמה, (2) כיון שזמן תרומת הדשן הוא דוקא בלילה, ואילו הוצאת הדשן זמנה בין ביום בין בלילה.

ואם כן, כל שכן סידור המערכה, שזמנו רק בלילה, שאין לדונו כעבודה שיש אחריה עבודה בגלל סידור הגזירים שזמנו רק ביום? ומשינן: טעם אחר יש בתרומת הדשן, שלכן היא נחשבת עבודה תמה.

לפי שהוצאת הדשן אינה שייכת אליה כלל, ולא גמר עבודתה של תרומת הדשן היא.

1. שגם היא עבודה לדברי רבי יוחנן עצמו, אליבא דתנא קמא, שפוסל בה בעלי מומין לעיל כג ב. תוד"ה איכא.

2. שהרי לדברי לוי [לעיל כד א] חייב הזר עליה. ודאמרי. ורש"י אינו גורס את כל הגמרא מתחילת העמוד עד כאן.

3. הביאור הוא לפי דברי התוס' ד"ה איכא תוד"ה איכא.

4. שהרי לדברי לוי [לעיל כד א] חייב הזר עליה. ואף רב אינו פוטר אלא משום שהיא עבודת

תמה, והזר חייב עליה — תבעי פיים?
ותמהינן על שאלת רבא:

וכי סידור שני הגזירים לא בעיא פיים?

והתניא: מי שזכה בתרומת הדשן — יזכה
בסידור שני גזירי עצים!?

ומשנינן: הכי קאמר רבא להקשות על דברי
רבי יוחנן: יפייכו לה בפני עצמה, באסיפה
מיוחדת, כמו ארבע הפייסות.⁽⁴⁾

ומסקינן מכח קושיית רבא:

אלא, יש לנו לומר, כדאמרינן בלשון
הראשון. שרבי יוחנן מחייב בסידור שני
גזירי עצים הואיל ועבודת יום היא
[מהרש"א עפ"י תוד"ה יפיסון].⁽⁵⁾

ומקשינן על דברי רבא:⁽⁶⁾

למימרא דרק עבודה תמה ושזר חייב עליה
מיתה הוא דבעיא פיים בפני עצמו.

הא עבודה שאין זר חייב עליה מיתה — לא
בעיא פיים בפני עצמו.

והרי שחיטה, שכשרה בזר, ובכל זאת היה
לה פייס בפני עצמה?⁽⁷⁾

ומשנינן: שאני שחיטה, דתחלת עבודה
דיממא הוא. ולכן מפייסין לה בפני עצמה,
על אף שכשרה בזר.

תו מקשינן לרבא: למימרא, דרק עבודה
תמה כזו שהיא מסיימת את כל עבודות
הלילה או היום הוא דבעיא פיים בפני
עצמה.

הא עבודה שיש אחריה עבודה באותו יום או
לילה — לא בעיא פייסא בפני עצמה!?

והרי אברים ופדרים, שיש אחריהם עבודות
נוספות בלילה [כגון תרומת הדשן וסידור
המערכה ושני גזירי עצים], ובכל זאת היה
להם פייס בפני עצמן [בפייס הרביעי מי
מעלה אברים מן הכבש למזבח לעיל כו א]!
ומשנינן: סוף עבודה דיממא הוא. שהיא

4. עפ"י תוד"ה יפיסו.

5. ומעתה לא קשה שיפייסו לה בפני עצמה,
שהרי יש הרבה עבודות יום שאין להן פייס בפני
עצמן. והקושיא לא היתה אלא ללשון השני,
שסידור הגזירים הוא עבודה תמה, דהיינו שיש
לו חשיבות מיוחדת אפילו ביחס לשאר עבודות
תמות, כגון זריקת הדם או ניסוך היין והמים.
שאף שהן עבודות תמות, מכל מקום יש אחריהן
עבודות אחרות באותו יום. אבל סידור שני גזירי
עצים היא עבודה אחרונה של הלילה, ולכן ראוי
שיהיה לה פייס בפני עצמה. תוד"ה יפיסו.

[רע"א מקשה, הרי התוס' ביארו לפני כן את

סוגיית הגמרא, דמקשה שסידור המערכה יהא
עבודה תמה הואיל וזמנו רק בלילה וסידור שני
גזירים רק ביום. וכאן נקטו דסידור הגזירים זמנו
בלילה].

6. רש"י אינו גורס את כל הקטע מכאן עד אמר
מר זוטרא.

7. שעיקר הפייס השני היה בשבילה, ושאר אחיו
הכהנים העומדים לימינו נמשכים אחריו וזוכים
בשאר העבודות שבאותו פייס, כמבואר לעיל כה
ב. תוד"ה יפיסו.

ודחינן: לעולם גם סידור הגזירים זמנו דוקא ביום.

ולכך לא קתני לה, משום דהך דלית לה תקנתא, שחיטה שאי אפשר לתקנה אם תיפסל קתני.

אבל הך דאית לה תקנתא סידור הגזירים שאפשר לפורקם ולחזור ולסודרם ביום אם יעשוהו בלילה ויפסל, לא קתני.

הדרן עלך בראשונה

פרק אמר להם הממונה

מתניתין:

סמוך לזמן עלות השחר של יום הכיפורים, אמר להם הממונה הסגן⁽¹²⁾, לעומדים בעזרה: צאו ועמדו על החומה או על הגג, וראו אם הגיע זמן השחיטה של קרבן התמיד, שזמנו הוא מעלות השחר.

[שחיטת קרבן פסולה בלילה, שנאמר בענין

מסיימת את עבודות היום, ואין עוד עבודה אחריה בו ביום, ולכן מפיסין לה בפני עצמה.⁽⁸⁾

תו מקשינן לרבא: והרי תרומת הדשן, שיש אחריה עבודות בלילה, ובכל זאת היה לה פייס בפני עצמה [הפייס הראשון]?

ומשינינן: התם, משום מעשה שהיה תיקנו לה בפני עצמה.⁽⁹⁾

אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי: אף אנן נמי תנינא כדברי רבי יוחנן⁽¹⁰⁾ שעבודת סידור שני גזירי עצים היתה בלילה, ולכן היא נחשבת לעבודה תמה⁽¹¹⁾ כיון שהיא גמר סידור המערכה. ואילו סידור האברים על שני הגזירים, שנעשה לאחר מכן, מתחיל את עבודות היום הבא, ואינו גמר סידור המערכה.

דתנן: אמר להם הממונה: צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה.

ואילו זמן סידור גזירי עצים לא קתני. ומשמע שהיא כשרה בלילה.

8. הפייס על האברים, נכלל בו גם הקטרת אברי תמיד של שחר, וגם אברי תמיד של בין הערבים.

9. כי הכהן שזכה באיבר מסוים בתמיד של שחר הוא מקריבו גם בין הערביים. ולכן היה להם פייס בפני עצמן, אגב התמיד של בין הערביים, שהוא סוף עבודת היום. תוד"ה יפיסו.

10. תוד"ה יפיסו. והיינו סגן כהן גדול. ופירש התוספות יו"ט סוטה פ"ח לפי התוספות, שמן התורה כל זמן שלא אירע פסול ככהן גדול, אין שום חלות במינוי לסגנו, אלא שמינוהו עליהם אחיו הכהנים לכמה דברים.

11. והתוספות לעיל טו ב חלקו על רש"י, ופירשו

12. הפייס על האברים, נכלל בו גם הקטרת אברי תמיד של שחר, וגם אברי תמיד של בין הערבים. כי הכהן שזכה באיבר מסוים בתמיד של שחר הוא מקריבו גם בין הערביים. ולכן היה להם פייס בפני עצמן, אגב התמיד של בין הערביים, שהוא סוף עבודת היום. תוד"ה יפיסו.

13. וקטרת, שהיה לה פייס בפני עצמה אף שיש אחריה עבודות באותו יום, משום שהיו צריכים כהנים חדשים לכל הקטרה. תוד"ה יפיסו.

14. לפי האיכא דאמרי. ולאחר שנדחתה ראיית

הקרבנות "ביום זבחכם" [ויקרא ט], ו"זבח" הוא לשון שחיטה].

ואם אכן הגיע זמן השחיטה, אז הרואה את עלות השחר אומר ומכריז: ברקאי! כלומר, התחיל אור השחר להבריק בקצה השמים.

מתיא בן שמואל אומר: כך היו אומרים: האיר פני כל המזרח עד שנראה האור בחברון.

וזמן זה הוא אחר זמן "ברקאי" שאמר תנא קמא [רע"ב] (13).

והוא אומר "הן". ובגמרא מתבאר מי אמר "הן".

ולמה הוצרכו לכך, לעלות לגג ולראות, ולא הסתפקו בראיה מן הקרקע? (14).

היות שפעם אחת עלה מאור הלבנה, אור שבקע מן הלבנה [רש"ש] עלה והאיר סמוך לעלות השחר, ודימו, ונדמה היה להם שהאיר המזרח מן החמה, ושחטו את התמיד. ולבסוף הבינו שטעו, ששחטו אותו

בלילה, והוציאוהו לבית השריפה, כי קרבן התמיד שנשחט בלילה פסול.

וכדי שלא יטעו פעם אחרת, תיקנו חכמים שהרואה יעמוד על החומה או על הגג.

ועתה המשנה חוזרת לבאר את סדר עבודת יום הכיפורים:

אחרי שאמר הרואה "ברקאי" [ולדברי מתיא בן שמואל: "האיר פני המזרח" – "הן"], הורידו את הכהן גדול לבית הטבילה, לפי שכל עבודות יום הכיפורים בכהן גדול, והוא טעון טבילה לפני שנכנס לעזרה להתחיל בעבודות היום.

ואגב שאמרה המשנה שהורידו כהן גדול לבית הטבילה, היא מרחיבה ומבארת את דין הטבילה בעזרה, וכן את דין קידוש ידים ורגליים ממי הכיור, בכללותם.

זה הכלל היה במקדש, באדם העובד במקדש, בכל ימות השנה:

כל המיסך את רגליו, שנצרך לעשות נקבים

שהממונה כאן הוא כהן אחר, שמינוהו לכך. ועיין תוספות הרא"ש שם וכאן. ושיח יצחק.

13. רש"י לקמן [עמוד ב ד"ה ואיבעית אימא] הביא את דברי הירושלמי, שלא הזכיר חברון אלא כדי להזכיר זכות אבות, הקבורים בחברון. והריטב"א כתב, שלפי הפשט בגמרא שלנו נראה, שכאשר השחר היה מאיר בחברון הוא היה יותר ברור.

והמאירי הביא את הירושלמי, וכתב, שמכל מקום זמן זה מאוחר יותר משל תנא קמא [שהרואה מזכיר "האיר" "כל" המזרח. ועוד, שחברון היא בקצה הדרומי שבמזרח].

ברש"י במסכת מנחות [דף ק א] מבואר שלא הזכיר את חברון אלא ביום הכיפורים, וכן העתיקו התוספות שם.

אבל הרש"ש תמה על זה וכתב שכל השנה הזכירו את חברון. ושינה את הגירסה ברש"י ותוספות.

14. כן פירש רש"י. ובתפארת ישראל כתב לבאר, לולי דבריו, ששאלת המשנה היא על מתיא בן שמואל, למה הוצרכו שיאיר כל המזרח. וכן פירש המאירי. ועיין מה שכתב בזה בשיח יצחק.

נחומא בן אפקשיון אומר: אף עלה האור הנקרא "ברקאי", ונראה בחברון [כנגד חברון], בקצה הדרומי שברוח המזרחית [על פי תפארת ישראל על המשנה].

מתיא בן שמואל, הממונה על הפייכות⁽¹⁾ אומר: "האיר פני כל המזרח, עד שבחברון", שהוא אור חזק יותר מברקאי.

רבי יהודה בן בתירא אומר: "האיר פני כל המזרח, עד שנראה בחברון, וגם יצאו כל העם איש איש למלאכתו".

ומקשינן על דברי רבי יהודה בן בתירא: אי הכי, אם כבר יצאו כל העם למלאכתם — הרי נגה ליה טובא, כבר האיר אור היום הרבה?! והתאחר זמן רב אחרי עלות השחר. ומתריצין: מה שאמר רבי יהודה בן בתירא

גדולים,⁽¹⁵⁾ טעון טבילה, אף על פי שכבר טבל לפני שנכנס [תפארת ישראל].⁽¹⁶⁾

וכל כהן המטיל מים — טעון קידוש ידים ורגלים, רחיצת ידיו ורגליו מהכיור⁽¹⁷⁾ לפני שמתחיל או ממשיך לעבוד, אך אינו חייב לטבול.

גמרא:

כח-ב תניא: מה היה הרואה אומר?

רבי ישמעאל אומר: ברק "ברקאי". הבריק האור הראשון בעלות השחר, הנקרא ברקאי.

רבי עקיבא אומר: עלה "ברקאי". התחזק והאיר יותר האור, הנקרא ברקאי.

במיסך את רגליו חוץ לעזרה, ונכנס שלא על מנת לעבוד.

17. אף על פי שדעת רש"י [לקמן לא א] שכל הנכנס לעזרה טעון טבילה ואפילו אם אינו נכנס לעבודה, מכל מקום לענין קידוש ידים ורגלים אין חיוב אלא על כהן הנכנס לעבודה, עיין ריטב"א ל א סוף ד"ה ומה המשנה.

וראה בהערה הקודמת שהריטב"א פירש את הקטע הקודם במשנה במיסך ידיו ורגליו בנכנס שלא לעבודה. וקצת צריך עיון.

וסדר קידוש ידיו ורגליו: הריטב"א מביא שנחלקו בזה תנאים בזבחים [יט ב]. לחכמים, מניח ידו הימנית על רגלו הימנית. וידו השמאלית על רגלו השמאלית, ומקדש. ולדעת רבי יוסי בר יהודה, מניח שתי ידיו זו על גב זו, ושתי רגליו זו על גב זו, ומקדש. עיין שם.

1. רש"י במנחות ק א פירש שמתיא בן חרש

15. לשון "מיסך" הוא כמו אילן המיסך על הארץ [נזיר נד ב], לפי שאדם הצריך לנקבים גדולים כורע על ברכיו, ומכסה גופו את רגליו. וכן בשאול כתיב "ישם מערה, ויבא שאול להסך את רגליו". לשון רש"י.

16. כך פירש התפארת ישראל, מפני שהוקשה לו: הרי כל אדם צריך לטבול לפני שנכנס לעזרה, ודעת רש"י לקמן לא א במשנה שאפילו אם נכנס לעזרה שלא על מנת לעבוד חייב טבילה, ואם כן במה נשתנה מיסך רגליו משאר אדם שנכנס לעזרה?

ולכן פירש שמדובר במיסך את רגליו בעזרה. וכן כתב הריטב"א בדעת רש"י. שמדובר במיסך רגליו בלשכת פלהדין שבעזרה.

ודעת תוספות ישנים שם, שהנכנס לעזרה שלא על דעת עבודה אינו חייב לטבול. וכן הסכים הריטב"א שם.

ולפי זה פירש הריטב"א כאן שמדובר אפילו